

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Т.В. Бондар, аспірант

Сумський державний університет, м. Суми

З огляду на реалії суспільного розвитку на сучасному його етапі можна стверджувати про виродження такого розвитку. Виходить, суспільство своєю діяльністю унеможливило власний розвиток у майбутньому. Безперечно, за цих умов важливою є зміна парадигми суспільного розвитку, головною метою якого має стати досягнення планомірного соціо-природного розвитку. Подібний розвиток забезпечить перерозподіл природних благ та можливостей на протязі тієї частини життєвого шляху людства, що залишилася. Саме тому забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств як первинних ланок матеріальної основи суспільства на якісно новому рівні у загальносистемному ракурсі є пріоритетним для досягнення системного і повноцінного розвитку суспільства.

Виходячи із актуальності теми дослідження його *метою* є представлення концептуальних засад аналізу конкурентоспроможності підприємств для забезпечення їх сталого розвитку. *Об'єктом дослідження* виступає структура системи сталого розвитку підприємства, яка діалектично поєднує у собі ендогенні та екзогенні фактори функціонування підприємства. *Предметом дослідження* є структурно-динамічні аспекти розвитку підприємства.

Сталий розвиток підприємства розглядається нами у структурному та динамічному аспектах. Якість та рівень розвитку залежить від проектної структури підприємства. Тривалість розвитку залежить від інтенсивності та типології факторів зовнішнього середовища, а також від накопиченого потенціалу розвитку підприємства. Коли дія факторів зовнішнього середовища спрямовується у відповідності із тенденцією структурних змін підприємства, яка іманентно йому властива, підприємство спроможне забезпечити сталий розвиток.

Сталий розвиток підприємства, на наш погляд, – це процес структурної перебудови підприємства у часі у відповідності із факторами зовнішнього середовища за критерієм збалансованості у просторово-часовому відношенні. Типологія факторів зовнішнього середовища є максимально повною тільки тоді, коли підприємство розглядається як відкрита система. Структурна перебудова підприємства відбувається на основі процесів накопичення та реалізації потенціалу розвитку підприємства. Тенденція розвитку підприємства може бути виявлена у контексті розгляду потенціалу підприємства у статичному стані.

Система сталого розвитку підприємства є діалектично складною цілісною системою, яка містить елементи екзогенно-ендогенного походження і характеризується збалансованістю у часі та просторі.

Критерієм збалансованості у просторо-часовому відношенні є конкурентоспроможність підприємства. У такому розумінні *конкурентоспроможність підприємства*, на нашу думку, – це континуум станів підприємства, що є еталонами структурної раціональності у розрізі етапів життєвого циклу підприємства.

До недавнього часу конкурентоспроможність підприємств розглядається здебільшого як екзогенна категорія. Останнім часом конкурентоспроможність у наукових колах починають розглядати на засадах системної методології. Для забезпечення реалізації системної методології до аналізу конкурентоспроможності необхідно виявити і сформулювати концепцію природи підприємства.

Значна кількість вчених розглядають підприємство на системних засадах. Так, у джерелі [1, с.81] підприємство розглядається як гармонічна структура, ідеалізований стан якого залежить від його автентичної проектної моделі. Автор [2, с. 54] розглядає системно-інтеграційну модель підприємства у контексті його аспектів функціонування, а також сутнісні начала підприємства.

Підприємства мають іманентно властиву їм тенденцію розвитку, яка залежить від їх структурної організації та прогнозованої типології факторів зовнішнього середовища, а також інтенсивності їх впливу. Так, у джерелі висвітлено закономірний вектор розвитку підприємства, який складається з таких складових: створення підприємства, виробничо орієнтована модель поведінки, змішана модель поведінки, рентоорієнтована модель поведінки, ліквідація, банкрутство або вихід з галузі [3, с.127].

Підприємство є достатньо автономною одиницею із власним життєвим циклом та шляхом розвитку, має власний критерій розвитку – стани у певні моменти та періоди часу. У якості основного з таких критеріїв ми і розглядаємо конкурентоспроможність. Це такий стан, перебуваючи у якому, підприємство здатне накопичити вільну енергію.

Підприємства повинні бути конкурентоспроможними з позицій структурної організації та процесу їх розвитку, тобто рівень їх структурної організації має бути таким, який би, трансформуючи зовнішню енергію, збільшував потенціал системи у визначений момент чи період часу.

Наш підхід до конкурентоспроможності підприємства ґрунтується на синергетичних принципах розвитку. Конкурентоспроможність як категорія є діалектичною єдністю раціональної структурної організації та ідентичності життєвого циклу підприємства іманентній йому тенденції розвитку. Раціональність початкової структури системи є незмінною з погляду вектору розвитку підприємства. Конкурентоспроможність розвитку підприємства складається з величин структурної конкурентоспроможності підприємства на етапах його життєвого шляху, які мають стохастичні складові і містять оцінку ймовірності відхилення заданих показників життєвого циклу та вектору розвитку підприємства від фактичних з певним ступенем надійності. Для планування розвитку підприємств постає завдання визначення кількісних характеристик внутрішньої структури підприємства.

Як відомо, вектор розвитку характеризує структурну динаміку потенціалу підприємства за обраними параметрами, а градієнт розвитку визначає напрямок, характер та величину зміни параметрів потенціалу (координат вектора розвитку).

Тенденцію розвитку можна визначити на основі потенціалу у статичному стані системи на основі властивостей проектної структури підприємства-системи та виявлення загальносистемних зв'язків.

Варіативність внутрішньої структури підприємства та наявність іманентної підприємству тенденції, вектору та градієнту його розвитку обумовлюють існування потенціалу підприємства.

Для структуризації категорії потенціалу необхідно дослідити її сутність. На наш погляд, економічний потенціал підприємства є системною можливістю його розвитку, передумовами якої є рівень раціональності первинної структури і ступінь повноти та комплексності реалізованих зв'язків внаслідок впливу факторів зовнішнього середовища у просторово-часовому відношенні. При цьому необхідно розрізняти поняття «потенціал розвитку» та «потенціал функціонування» систем. Обидва види потенціалів існують завжди і залежать від двох груп факторів: факторів первинного проектування системи та етапів її становлення, а також факторів зовнішнього середовища, що є очевидним. Акценти необхідно змістити на фактори первинного проектування та видозмін системи у контексті етапів її становлення.

Потенціал функціонування є діалектичною єдністю альтернативних шляхів розвитку системи та необхідних умов їх забезпечення. Він реалізується як неперервний континуум результатів функціонування системи у відповідності до факторів зовнішнього середовища, при чому як при домінуванні ендегенних, так і екзогенних факторів економічного розвитку. Потенціал функціонування системи визначається її системними складовими, провідним параметром системного розвитку, зв'язками та функціональним змістом елементів системи. Потенціал функціонування системи хоч і проявляється як континуум ефектів різної природи та ефективності діяльності у цілому, але є вичерпною категорією.

Потенціал розвитку системи є ще більш складним поняттям і є невичерпною категорією. Дану категорію необхідно розглядати у контексті синергетичної парадигми та методології розвитку, оскільки в основі розвитку лежить комбінування ендегенних, екзогенних та латентних факторів розвитку системи. Певна комбінація екзогенних та ендегенних факторів функціонування і відповідна «реакція» на таку комбінацію латентних факторів існування та розвитку системи і є джерелом її розвитку. Потенціал розвитку системи містить крім альтернативних шляхів розвитку, зумовлених проектною структурою системи, ще й варіанти її реструктуризації.

Таким чином конкурентоспроможність підприємства має розглядатися як структурно-динамічний критерій його розвитку з урахуванням основних засад системно-синергетичної методології. Така концепція і наукові підходи до її реалізації є, на нашу думку, основою сталого розвитку підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Смирнов С.В., Дежкіна І.П., Поташева Г.А. Оценка организационного потенциала предприятия по принципу золотого сечения / С.В. Смирнов, И.П. Дежкіна, Г.А. Поташева // Вестник машиностроения. – №6. – 2008. – С.81-83
- 2 Карачина Н.П. Простір взаємозв'язку економічної поведінки із визначеними концепціями розвитку підприємств / Н.П. Карачина // Економічний часопис XXI. – №1-2. – 2011. – С. 54-58
- 3 Карачина Н.П. Концепція розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств в контексті безпеки їх економічної поведінки / Н.П. Карачина // Актуальні проблеми економіки. – № 3(117). – 2011. – С.115-130